

Домашнє завдання

- **Перевірте себе!**

- Урок 6. Вправа 40

Екзамен із математики, дякувати Петру Максимовичу, вибачте нам, докласти зусиль, дорікати мені, зраджувати друзів, глузувати з мене, милуватися краєвидами, потребувати допомоги, звітувати про успішність, доглядати батьків, захворіти на бронхіт.

- Я добре склав екзамен із математики. Мій брат захворів на бронхіт.

Гра «ТАК- НІ»

1) Словосполучення утворено з головного й другорядного слова?

2) Сполучення слів «добро і зло» є словосполученням?

3) Словосполучення називає предмети, їх ознаки й дії точніше, конкретніше, ніж слово?

4) Сполучення слів «львівський борщ» є непоширеним словосполученням?

5) Поширеним є сполучення слів, що складається з трьох і більше слів?

6) Сполучення слів «люблю читати» є словосполученням?

Гра «ТАК- НІ»

7) Чи може сполучення підмета з присудком бути словосполученням?

8) Словосполучення «дружня розмова» іменниковим?

9) Слова в словосполученні пов'язані за змістом і граматично?

10) Сполучення слів «**читати книгу**» іменникове?

11) Словосполучення «**казки мого дитинства**» є поширеним?

12) Зі словосполучень складається речення?

ГРА «ТАК-НІ»

Перевірте себе!

- 1) Ні.
- 2) Ні.
- 3) Так.
- 4) Так.
- 5) Так.
- 6) Ні.
- 7) Ні.
- 8) Так.
- 9) Так.
- 10) Ні.
- 11) Так.
- 12) Так.

Продовжіть речення

- Речення-це....
- За складом граматичної основи ...
- За метою висловлювання ...
- За емоційним забарвленням ...
- За будовою ...
- За наявністю чи відсутністю другорядних членів...
- За повнотою вираження думки...

Продовжіть речення

Перевірте себе!

- Речення-це одне або декілька слів, якими виражаємо відносно закінчену думку.
- За складом граматичної основи: двоскладні та односкладні.
- За метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні.
- За емоційним забарвленням: окличні й неокличні.
- За будовою: прості й складні.
- За наявністю чи відсутністю другорядних членів: поширені й непоширені.
- За повнотою вираження думки: повними й неповними.

РЕЧЕННЯ – основна інтонаційно й граматично оформлена одиниця мовного спілкування, що виражає закінчену думку.

НАПРИКЛАД: *Вийду в поле, стану серед жита, задивлюся в небо голубе.*

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ		РЕЧЕННЯ
називання	є одиницею	спілкування
поширена назва предмета, дії, ознаки	виражає	повідомлення, запитання, спонукання
із кількох слів	складається	з одного слова або більше
головне і залежне слово	має	граматичну основу (або один головний член речення)
підрядним	характеризується зв'язком	підрядним і сурядним
-	відрізняється за інтонацією	має інтонаційну й смислову завершеність

Основні ознаки речення:

1) самостійність функціонування;

2) предикативність (модальність і часова віднесеність);

3) інтонаційна оформленість;

4) граматична єдність;

5) завершеність висловлення.

ВИДИ РЕЧЕНЬ ЗА БУДОВОЮ

ПРОСТЕ

(одна граматична основа):

*Обсипане зоряним
світлом спало село.*

СКЛАДНЕ

(дві або більше

граматичних основи):

*Уже потемніли степи
й сутінки стали густими.*

За емоційним забарвленням

РЕЧЕННЯ

ОКЛИЧНЕ:

*Свій парус ладячи
крилатий, пливти без
компаса не смій!*

НЕОКЛИЧНЕ:

*День вишиванки –
всеукраїнське свято,
покликане зберегти
споконвічні народні
традиції.*

За метою висловлювання

РЕЧЕННЯ

РОЗПОВІДНЕ
(виражає повідомлення або опис певних явищ дійсності):
Радісний і щасливий день.

ПИТАЛЬНЕ
(виражає запитання):
Хіба можна не любити свою Батьківщину?

СПОНУКАЛЬНЕ
(виражає волевиявлення-прохання, заклик, наказ):
Ти не чекай натхнення.

За складом граматичної основи

РЕЧЕННЯ

```
graph TD; A[РЕЧЕННЯ] --> B[ДВОСКЛАДНЕ  
(граматична основа складається з присудка та підмета):  
Ідуть доці.]; A --> C[ОДНОСКЛАДНЕ  
(граматична основа складається з одного головного члена речення):  
Осінь. Дощить.];
```

ДВОСКЛАДНЕ
(граматична основа складається з присудка та підмета):
Ідуть доці.

ОДНОСКЛАДНЕ
(граматична основа складається з одного головного члена речення):
Осінь. Дощить.

За наявністю другорядних членів речення

РЕЧЕННЯ

```
graph TD; A[РЕЧЕННЯ] --> B[ПОШИРЕНЕ  
(з одним або декількома  
другорядними  
членами речення):  
Уже тиждень дощить.]; A --> C[НЕПОШИРЕНЕ  
(без другорядних  
членів речення):  
Дощить.]
```

ПОШИРЕНЕ

(з одним або декількома
другорядними
членами речення):

Уже тиждень дощить.

НЕПОШИРЕНЕ

(без другорядних
членів речення):

Дощить.

За наявністю ускладнювальних компонентів

РЕЧЕННЯ

```
graph TD; A[РЕЧЕННЯ] --> B[УСКЛАДНЕНЕ]; A --> C[НЕУСКЛАДНЕНЕ];
```

УСКЛАДНЕНЕ

(містить вставне слово, звертання, відокремлений член речення, однорідні члени): *Уже, напевно, тиждень дощить.*

НЕУСКЛАДНЕНЕ

(відсутнє вставне слово, звертання, відокремлений член речення, однорідні члени): *Уже тиждень дощить.*

За наявністю чи відсутністю необхідних членів речення

РЕЧЕННЯ

```
graph TD; A[РЕЧЕННЯ] --- B[ПОВНЕ]; A --- C[НЕПОВНЕ];
```

ПОВНЕ

(наявні всі необхідні члени речення для розуміння його змісту): *Уже, тиждень дощить.*

НЕПОВНЕ

(одна з ланок у будові речення не вимовляється, однак фіксується свідомістю):
*Із вогню – у ніч,
назустріч тиші.*

Дослідження-порівняння

Порівняйте будову речень. Зробіть висновок: яке з речень є двоскладним, а яке – односкладним? Свої висновки обґрунтуйте.

- Попрощалось ясне сонце з чорною землею...
- У тихій воді було видно синє глибоке небо .

Порівняйте будову речень. Зробіть висновок: яке з речень є простим, а яке – складним? Свої висновки обґрунтуйте.

- Ластівки злетілися з усіх дворів, кричали, кружляли, плакали.
- На долині тріщать старі дуби, скриплять і стогнуть осоки.

Дослідження-порівняння

Перевірте себе!

Порівняйте будову речень. Зробіть висновок: яке з речень є двоскладним, а яке – односкладним? Свої висновки обґрунтуйте

- **Попрощалося** ясне **сонце** з чорною землею...
- Двоскладне речення.
- У тихій воді **було видно** синє глибоке небо.
- Односкладне речення.

Порівняйте будову речень. Зробіть висновок: яке з речень є простим, а яке – складним? Свої висновки обґрунтуйте.

- **Ластівки** злетілися з усіх дворів, **кричали**, **кружляли**, **плакали**.
- Просте речення.
- На долині **тріщать** старі **дуби**, **скриплять** і **стогнуть** **осоки**.
- Складне речення.

Дослідження-абстрагування

У кожній групі речень знайдіть «зайве». Свій вибір обґрунтуйте.

- Мудрий з пів слова розуміє.
- Кожному птаху своє гніздо миле.
- За добро добром платять.

- Жито заколоситься, і настане пора жнив.
- Знов щебече юнь і цвіте трава.
- Ідуть з поля дівчата, співаючи дзвінкими голосами.

- Щороку вмирає трава й листя з дерев облітає.
- Удалині хиталися дерева й синів задуманий прибій.
- Чує серце недоленьку й не може сказати.

У кожній групі речень знайдіть «зайве». Свій вибір обґрунтуйте.

Перевірте себе!

- Мудрий з пів слова розуміє.
- Кожному птаху своє гніздо миле.
- За добро добром платять.
- «Зайве» останнє прислів'я, бо це односкладне речення.

- Жито заколоситься, і настане пора жнив.
- Знов щебече юнь і цвіте трава.
- Ідуть з поля дівчата, співаючи дзвінкими голосами.
- «Зайве» останнє речення, бо воно просте.

У кожній групі речень знайдіть «зайве». Свій вибір обґрунтуйте.
Перевірте себе!

Щороку вмирає трава
й листя з дерев
облітає.

Удалині хиталися
дерева й синів
задуманий прибій.

Чує серце недоленьку
й не може сказати.

• «Зайве» останнє
речення, бо воно
просте.

Дослідження-класифікація

Прочитайте рекламні гасла. Погрупуйте їх на речення двоскладні й односкладні. Підкресліть граматичні основи.

Доторкнись до всього світу! Купуй українське! Мрія стає доступнішою. Обери свій стиль. Продається все! Ранок буде добрим! Ціни тануть. Цінуй країну єдину! Шукаємо світлі голови!

Охарактеризуйте речення за інтонацією.

Прочитайте рекламні гасла. Погрупуйте їх на речення двоскладні й односкладні. Підкресліть граматичні основи

Перевірте себе!

- Двоскладні

- Мрія стає доступнішою.
- Продається все!
- Ранок буде добрим!
- Ціни тануть.

- Односкладні

- Доторкнись до всього світу!
- Купуй українське!
- Обери свій стиль.
- Цінуй країну єдину!
- Шукаємо світлі голови!

Інтонаційний практикум

Прочитайте, правильно інтонуючи речення. Охарактеризуйте їх за метою висловлювання. Назвіть окличні речення. Яка роль їх в усному мовленні?

- Вивчайте, любіть рідну мову! (В.Сосюра)
- О рідне слово, що без тебе я? (Д.Павличко)
- Будьте вдячні народу, бережіть рідне слово. (Л. Забашта)
- Мова, наша мова – пісня стоголоса. (Ю.Рибчинський)
- Чому ж ми часто нехтуємо мовою материнською, цим скарбом, із якого виростаємо, яким живемо й завдяки якому маємо велике право й гордість іменуватися народом українським? (С.Носань)
- Слово шукатиму ночі і дні в полі, у морі, на купині. (В.Підпалій)

Прочитайте, правильно інтонуючи речення.

Охарактеризуйте їх за метою висловлювання. Назвіть окличні речення.

Яка роль їх в усному мовленні? **Перевірте себе!**

- Вивчайте, любіть рідну мову! (В.Сосюра) **спонукальне, окличне**
- О рідне слово, що без тебе я? (Д.Павличко) **питальне**
- Будьте вдячні народу, бережіть рідне слово. (Л.Забашта) **спонукальне**
- Мова, наша мова – пісня стоголоса. (Ю.Рибчинський) **розповідне**
- Чому ж ми часто нехтуємо мовою материнською, цим скарбом, із якого виростаємо, яким живемо й завдяки якому маємо велике право й гордість іменуватися народом українським? (С.Носань) **питальне**
- Слово шукатиму ночі і дні в полі, у морі, на купині. (В.Підпалий) **розповідне**

Інтонаційний практикум

Визначте за початком речення його вид.

1. Хай живе
2. Звідки ви
3. Сьогодні, як і завжди... .
4. На березі теплого моря
5. А ти сам піди
6. Хай завжди буде

Визначте за початком речення його вид

Перевірте себе!

1. Хай живе**окличне, спонукальне**
2. Звідки ви **питальне**
3. Сьогодні, як і завжди... . **розповідне**
4. На березі теплого моря**розповідне**
5. А ти сам піди **спонукальне**
6. Хай завжди буде **окличне, спонукальне**

Дослідження-моделювання

Змоделюйте афоризми, розставивши слова в правильній послідовності. Підкресліть граматичні основи. Визначте вид речень

- рахунок осінь веде усьому.
- жовтень пташок з раю по краю та й виганяє ходить.
- холодними жовтень плаче сльозами .
- осінню у листопаді бореться зима з.
- хазяїна не пропаде доброго восени й соломина у.

Змоделюйте афоризми, розставивши слова в
правильній послідовності. Підкресліть
граматичні основи. Визначте вид речень
Перевірте себе!

- **Осінь** рахунок усьому веде. Речення розповідне, неокличне, просте, неускладнене, поширене, повне, двоскладне, підмет – **осінь**, присудок – **веде**.
- **Ходить жовтень** по краю та й **виганяє** пташок з раю. Речення розповідне, неокличне, просте, ускладнене однорідними присудками, поширене, повне, двоскладне, підмет – **жовтень**, присудки – **ходить, виганяє**.
- **Жовтень** плаче холодними сльозами. Речення розповідне, неокличне, просте, неускладнене, поширене, повне, двоскладне, підмет – **жовтень**, присудок – **плаче**.
- **Зима** бореться з осінню у листопаді. Речення розповідне, неокличне, просте, неускладнене, поширене, повне, двоскладне, підмет – **зима**, присудок – **бореться**.
- У доброго хазяїна **не пропаде** й **соломина** восени. Речення розповідне, неокличне, просте, неускладнене, поширене, повне, двоскладне, підмет – **соломина**, присудок – **не пропаде**.

Дослідження-моделювання

Зі змодельованих речень випишіть приклади словосполучень «прикметник + іменник», «займенник + іменник», «прислівник + дієслово», «займенник + дієслово»

- Осінь усьому рахунок веде.
- У доброго хазяїна восени й соломина не пропаде.

Зі змодельованих речень випишіть приклади словосполучень «прикметник + іменник», «займенник + іменник», «прислівник + дієслово», «займенник + дієслово». **Перевірте себе!**

Прикметник + іменник:

У доброго хазяїна

Займенник + іменник:

Усьому рахунок

Прислівник + дієслово:

Восени не пропаде

Займенник + дієслово

Усьому веде